

ROZMOWA O UCHODŹCACH W POLSCE

Scenariusz dwóch lekcji

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA:

Zestaw składa się z dwóch zajęć lekcyjnych:

1. Lekcja ma umożliwić uczniom i uczennicom poznanie kluczowych informacji dotyczących uchodźców oraz kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.
2. Lekcja jest poświęcona wypracowaniu przez uczniów i uczennice zasad, które pomogą im w prowadzeniu rozmów na trudne, kontrowersyjne, budzące emocje tematy, a w szczególności wesprą ich w przeprowadzeniu rozmowy o uchodźcach w Polsce.

Czas trwania: 2 x 45 minut

Proponowane cele w języku nauczyciela/nauczycielki:

Uczniowie i uczennice:

- ➔ poznają kluczowe informacje dotyczące uchodźców oraz obecnego kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.
- ➔ wypracują zasady pomagające prowadzić rozmowę na trudny, kontrowersyjny temat w sposób umożliwiający wzajemne zrozumienie swoich poglądów.
- ➔ wyrażą ważne dla siebie wartości i podzielą się swoimi nadziejami i obawami związanymi z kwestią obecności uchodźców w Polsce oraz poznają wartości, nadzieje i obawy innych w atmosferze wzajemnego szacunku i zrozumienia.

Proponowane cele w języku ucznia/uczennicy:

- ➔ Poznam najważniejsze informacje i opinie na temat uchodźców w Polsce.
- ➔ Wspólnie z klasą opracuję zasady bezpiecznej rozmowy na trudny temat z poszanowaniem poglądów innych osób.
- ➔ Wezmę udział w rozmowie prowadzonej zgodnie z tymi zasadami, dzięki której spróbujemy wzajemnie zrozumieć swoje punkty widzenia na temat uchodźców w Polsce.

Materiały pomocnicze

Do pobrania: <http://www.migracje.ceo.org.pl/kategorie/scenariusz-bazowy>

nr	Materiał pomocniczy	Materiał do lekcji	Liczba
1.	<i>Karty informacyjne. Fakty dotyczące uchodźców</i>	1	1 karta z 5 dla każdego ucznia/uczennicy
2.	<i>Pytania do rozmowy na temat uchodźców w Polsce</i>	2	Dla każdego ucznia/uczennicy
3.	<i>Uchodźcy w Polsce. Więcej wiedzy, mniej strachu</i> Maciej Czarnecki, Mariusz Jałoszewski, Tomasz Kwaśniewski (dostępny: http://www.ceo.org.pl/pl/migracje/news/wiecej-wiedzy-mniej-strachu).	1 i 2	Dla każdego ucznia/uczennicy jako materiał dodatkowy, do zapoznania się w Internecie.

Wskazówka metodyczna

Po przeczytaniu scenariusza zastanów się, w jaki sposób możesz go dostosować do umiejętności i potrzeb swojej klasy. Sprawdź, czy zaproponowane cele znajdują swoje uzasadnienie w kontekście młodzieży, z którą pracujesz i ewentualnie sformułuj je tak, aby Twoi uczniowie i uczennice je zrozumieli. Jeśli młodzież zrozumie cele, stanie się współodpowiedzialna za przebieg lekcji i bardziej zaangażuje się w zajęcia.

W zależności od potrzeb klasy możesz również zdecydować, w jakiej kolejności przeprowadzić proponowane zajęcia – najpierw odwołując się do faktów i wiedzy, a następnie do zasad dobrej rozmowy, czy na odwrót.

- LEKCJA 1 -

FAKTY DOTYCZĄCE KRYZYSU POSTAW WOBEC SYTUACJI UCHODźCÓW

Cele lekcji w języku nauczyciela/nauczycielki:

Uczniowie i uczennice

- ➔ poznają kluczowe informacje dotyczące uchodźców oraz obecnego kryzysu postaw obywatelskich związanych z przybywaniem uchodźców do Europy.

Cele lekcji w języku ucznia/uczennicy:

- ➔ Poznam ważne informacje i opinie na temat uchodźców w Polsce.

WPROWADZENIE:

1. Zapowiedz uczniom i uczennicom tryb pracy na kolejnych dwóch godzinach lekcyjnych. Przedstaw cele zestawu zajęć oraz pierwszej lekcji. (2 min)

Rozpoznanie dotychczasowego stanu wiedzy uczniów i uczennic na temat uchodźców w Polsce i rozmowa o krzywdzących uogólnieniach

2. Wyjaśnij, że najpierw postaracie się sprawdzić, co już wiecie na temat uchodźców i uchodźczyń, a następnie spróbujecie uzupełnić tę wiedzę o fakty z materiałów pomocniczych. (1 min)
3. Poproś uczniów i uczennice o podanie znanych im informacji dotyczących uchodźców. Na tablicy zapisuj skrótowo przytaczane wiadomości, pomijając głosy powtarzające się. Nie komentuj podawanych przez uczniów i uczennice informacji oraz zadбай, aby nie robili tego pozostali uczniowie/uczennice. Nie dziel odpowiedzi na „głupsze” i „mądrzejsze”. Jeśli informacje podawane przez uczniów i uczennice są ze sobą sprzeczne, to zwróć na to uwagę, jednak ich nie odrzucaj. Postaraj się zachęcić jak największą liczbę uczniów i uczennic do zabrania głosu. (6 min)

Jeżeli młodzież ma problem z podaniem informacji lub jeśli wiadomości się powtarzają, zastosuj pytania pomocnicze:

- ➔ Skąd przybywają uchodźcy? Z jakich krajów?
- ➔ Dlaczego opuścili swoje domy?
- ➔ Dlaczego wielu uchodźców kieruje się do Europy?
- ➔ Jak w sprawie uchodźców wypowiadają się ważne dla was osoby, autorytety?

Wskazówka metodyczna

Jeśli temat wzbudzi w klasie dużo emocji i trudno będzie kontynuować zajęcia, poproś młodzież o nazwanie tych emocji. Wypisz je na tablicy i porozmawiaj z klasą na ich temat. Pozwoli to spojrzeć na nie „chłodnym okiem”, zastanowić się, skąd się biorą i jakie mają konsekwencje dla prowadzenia rozmowy oraz wzajemnego słuchania się.

- Wyjaśnij, że w sprawie uchodźców, tak jak w przypadku każdego złożonego, kontrowersyjnego tematu, pojawia się wiele wypowiedzi, które nie zawsze są potwierdzone faktami. Czasami opinie są formułowane na podstawie pojedynczych zdarzeń niepotwierdzonych wiarygodnymi badaniami (jak np. twierdzenie, że większość muzułmanów popiera terroryzm, choć badania temu przeczą). (2 min)
- Poproś uczniów i uczennice o przyjrzenie się informacjom zapisanym na tablicy. Zapytaj ich, które z nich są uogólnieniami (sądami, które opinię lub fakt dotyczący poszczególnych członków grupy przekładają na całą społeczność). Jeśli uczniowie sami nie widzą uogólnień, a ty takie na tablicy dostrzegasz – wskaż je sam/a. Zwróć uwagę na określenia „wszyscy”, „każdy”. Poproś o zaznaczenie wskazanych uogólnień znakami zapytania, a następnie wyjaśnienie, dlaczego dana opinia jest uogólnieniem (nigdy nie możemy osądzać wszystkich członków grupy na podstawie wiedzy o jednostkach). (4 min)
- W tym miejscu powiedz klasie, że takie uogólnienia, jakie zostały zaznaczone na tablicy, to właśnie stereotypy. Zapytaj klasę, czy teraz są w stanie podać przykłady, kiedy stereotypy powstają – na przykładzie wcześniejszej dyskusji i spisywanych na tablicy informacji o uchodźcach. Zapytaj, czy uczniowie i uczennice są w stanie przytoczyć podobne uogólnienia-stereotypy na temat np. Polek i Polaków. Jeśli nie, sam/a przytocz jeden lub dwa (np. Polacy się nie uśmiechają i chodzą smutni). Wyjaśnij na tym przykładzie, dlaczego niewłaściwe jest charakteryzowanie całej grupy społecznej na podstawie jednostkowych przypadków. (2 min)

Wskazówka metodyczna

Bardziej pogłębiona praca ze stereotypowymi opiniami wymaga więcej czasu. Na tych zajęciach musimy ograniczyć się do zasygnalizowania tego problemu. Sukcesem będzie już samo zachęcenie uczniów i uczennic do krytycznego przyjrzenia się niektórym powtarzanym przez nich informacjom i opiniom. Niemniej jednak warto na kolejnych lekcjach wrócić do tematu samych stereotypów. Zachęcamy do sięgnięcia po następujące scenariusze: „Kolorowe jarmarki”? Stereotypy, Romowie i poezja Papuszy, Jak mówić o Afryce? O wrażliwości kulturowej i językowej z publikacji „W świat z klasą. Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w gimnazjum” (CEO 2015) oraz ćwiczenie: Co o Afryce mówią nam maski i dzidy z publikacji „W świat z klasą. Edukacja globalna na plastyce i zajęciach artystycznych w gimnazjum” (CEO 2015).

PRACA WŁAŚCIWA:

Prezentacje faktów na temat uchodźców

- Podziel uczniów i uczennice na pięć grup i każdej przekaz kartę informacyjną z materiału pomocniczego nr 1 (zgodnie z numerem grupy). Każda karta zawiera krótkie informacje na dany temat, które uczniowie i uczennice będą reprezentować. Poproś zespoły o zapoznanie się z przekazanymi im informacjami oraz wybranie faktów, które przedstawią pozostałym. Zapowiedz, że ich zadaniem będzie przekazanie na forum klasy wiadomości, które ich zdaniem są najważniejsze. (8 min)

Materiał pomocniczy nr 1. Karty informacyjne. Fakty dotyczące uchodźstwa

Numer grupy	Tytuł karty
1	Na czym polega współczesny kryzys związany z migracjami
2	Uporządkowanie pojęć. Kim jest uchodźca?
3	Jakie są przyczyny migracji i uchodźstwa?
4	Jak wygląda proces przyznawania statusu uchodźcy w Polsce?
5	Jakie są wyzwania związane z migracjami i uchodźstwem?

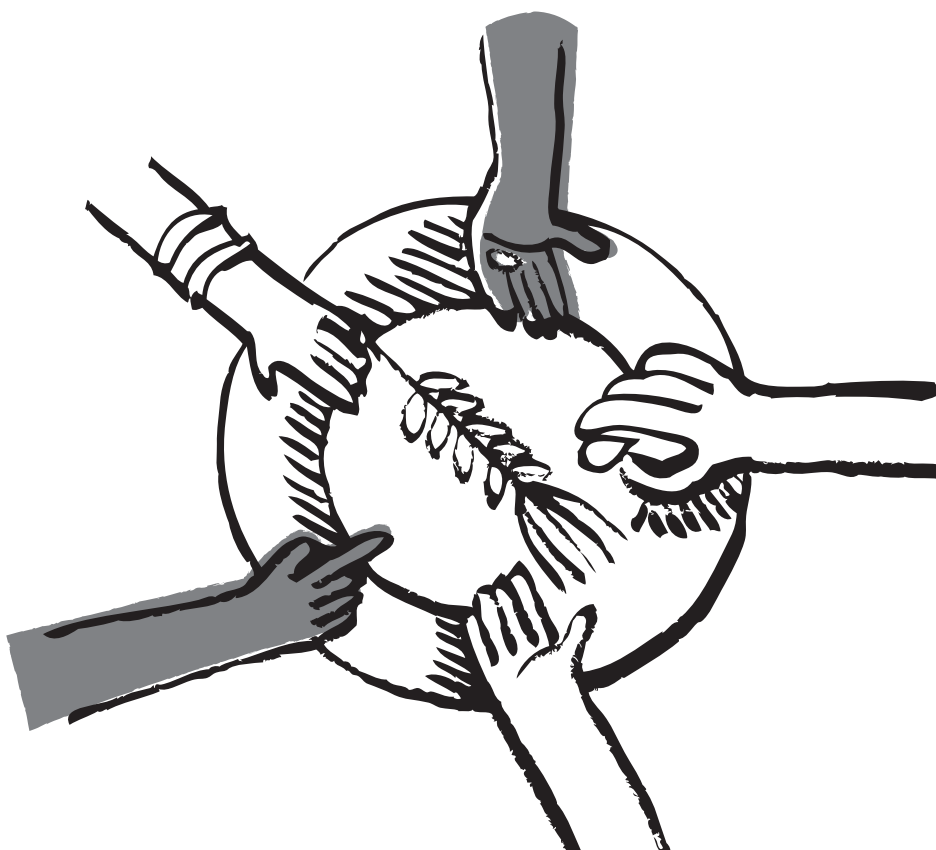
8. Poproś każdy z zespołów o zaprezentowanie wybranych faktów reszcie uczniów i uczennic (2 min na grupę). (14 min)
9. Podziękuj uczniom i uczennicom za wszystkie wypowiedzi. Doceń, ile udało im się przekazać mimo krótkiego czasu na przygotowanie i prezentację. (1 min)

PODSUMOWANIE:

10. Poproś uczniów i uczennice, by jednym zdaniem odpowiedzieli pisemnie na pytanie: Czego ciekawego dowiedziałem się o uchodźcach i uchodźczyniach podczas tych zajęć? Zbierz kartki z odpowiedziami. Uprzedź uczniów i uczennice, że ich komentarze zostaną wykorzystane podczas następnej lekcji. (5 min)

Wskazówka metodyczna

Po lekcji przeczytaj odpowiedzi uczniów i uczennic. Podsumuj je tak, abyś na następnych zajęciach mogła/mógł je skrótowo przedstawić klasie. Możesz wykorzystać kilka cytatów, zachowując jednak anonimowość autorów/autorek.

DOBRA ROZMOWA O UCHODźCACH W POLSCE

Cele lekcji w języku nauczyciela/nauczycielki:

Uczniowie i uczennice:

- ➔ wypracują zasady umożliwiające prowadzenie rozmowy na trudny, kontrowersyjny temat, której efektem będzie wzajemne zrozumienie swoich poglądów.
- ➔ wyrażą ważne dla siebie wartości i podzielą się swoimi nadziejami i obawami związanymi z przyjazdem uchodźców do Polski oraz poznają wartości i obawy innych w atmosferze wzajemnego szacunku i zrozumienia.

Cele lekcji w języku ucznia/uczennicy:

- ➔ Wspólnie z koleżankami i kolegami z klasy opracują zasady bezpiecznej rozmowy na trudny temat z poszanowaniem poglądów innych osób.
- ➔ Wezmę udział w rozmowie prowadzonej zgodnie z tymi zasadami, dzięki której spróbujemy zrozumieć swoje punkty widzenia na kwestię uchodźców.

WPROWADZENIE:

Uczniowie i uczennice, pracując w grupach, tworzą listę zasad dobrej rozmowy, które mają im pomóc podczas drugiej części zajęć

1. Przedstaw młodzieży cele zajęć. (1 min)
2. Poproś uczniów i uczennice, aby przypomnieli sobie udaną rozmowę, którą kiedyś przeprowadzili lub której byli świadkami (prowadzoną z szacunkiem, w której każdy mógł swobodnie wypowiedzieć swoje zdanie). Może to być rozmowa z rówieśnikami i rówieśniczkami lub dyskusja rodzinna. A może widzieli lub słyszeli dobrze poprowadzoną rozmowę w mediach? Poproś, aby w parach zastanowili się, co pomogło rozmówcom porozumieć się ze sobą. Jeśli klasa ma trudności w przywołaniu takich rozmów, zapytaj dlaczego. Z jakiego powodu nie jest w stanie ich sobie przypomnieć? Może być tak, że młodzież takich rozmów nie prowadzi, a to jest ważna informacja dla przebiegu tej lekcji. Wtedy w punkcie 4. warto wesprzeć zespoły w wypracowaniu zasad dobrej rozmowy. (3 min)
3. Wysłuchaj kilku wypowiedzi uczniów i uczennic, prosząc, aby nie przytaczali nazwisk rozmówców, a opisali zachowania, które umożliwiały porozumienie. Możesz zapisać hasłowo ich wypowiedzi na tablicy. (2 min)
4. Wyjaśnij młodzieży, że w 4-osobowych zespołach będzie teraz pracować nad opisem zasad dobrej rozmowy. Podziel klasę na zespoły. (2 min)

Wskazówka metodyczna

Rekomendujemy losowy podział na zespoły, gdyż rozmowy z osobami, z którymi na co dzień rzadko się wchodzi w interakcje, same w sobie są wartością – prowadzą do lepszego poznania się, skutkują większym zaangażowaniem młodzieży i dokładniejszą analizą tematu.

5. Poproś zespoły o wypracowanie i spisanie na kartce zasad, które pomagają w rozmowie i we wzajemnym zrozumieniu się rozmówców. Możesz zasugerować młodzieży, aby najpierw zastanowiła się nad zachowaniami, które pomagają rozmawiać, a potem przeszła do zasad. Pomocne może być przywołanie przez uczniów i uczennice obserwacji z poprzedniego ćwiczenia. Poproś, aby pracując w zespole, zadbali o to, by każda osoba mogła się wypowiedzieć. (5 min)
6. Na forum klasy poproś kolejno wszystkie zespoły o podanie sformułowanych zasad. Zapisuj je na tablicy. Kolejne zespoły uzupełniają listę o te zasady, które jeszcze nie zostały wypowiedziane. Na koniec uzupełnij listę o reguły, które nie zostały zgłoszone przez uczniów i uczennice, a uważasz je za ważne (pomocne mogą być zasady z ramki poniżej). Zgłaszając je na końcu, nie odbierasz inicjatywy uczniom i uczennicom, pokazujesz, że temat jest ważny również dla Ciebie oraz dbasz, aby najważniejsze zasady znalazły się na liście. (8 min)

Zasady dobrej rozmowy i wzajemnego słuchania

Poniższe zasady pomagają rozmawiać w atmosferze bezpieczeństwa i ułatwiają poznanie swoich punktów widzenia. Jest to szczególnie istotne, gdy poruszane są tematy osobiste, trudne lub kontrowersyjne. Przyjęcie tych reguł pomaga w dzieleniu się ważnymi dla nas wartościami, ujawnianiu potrzeb oraz ułatwia wzajemne zrozumienie. Jeśli uczniowie ich nie wymienili, możesz zaproponować dodanie ich do listy. Zachęcaj młodzież do formułowania zasad w sposób pozytywny, np. zamiast „Nie przerywamy sobie” – „Słuchamy się nawzajem”.

- ➔ *Odnosimy się do siebie z szacunkiem – nawet wtedy, gdy mamy inne poglądy i nie zgadzamy się ze sobą.*
- ➔ *Patrzemy na osobę, która mówi.*
- ➔ *Słuchamy się nawzajem.*
- ➔ *Dbamy o to, żeby każdy miał tyle samo czasu na wypowiedź.*
- ➔ *Z szacunkiem odnosimy się do poglądów innych osób, nawet jeśli są w zupełnej sprzeczności z naszymi.*
- ➔ *Kiedy nie zgadzamy się z rozmówcą/rozmówczynią, staramy się zrozumieć jego/jej punkt widzenia, ale tego nie komentujemy.*

PRACA WŁAŚCIWA:

Rozmowa o wartościach w kontekście uchodźców

Wskazówka metodyczna

Proponowana przez nas forma rozmowy nie jest dyskusją, a raczej przestrzenią na wypowiedzi uczniów i uczennic dotyczące ważnych dla nich wartości i ich obaw. Ważne, aby każdy z uczniów i uczennic miał przestrzeń na wypowiedź. W tej formie rozmowy uczniowie i uczennice nie komentują swoich wypowiedzi, a jedynie słuchając – okazują sobie szacunek.

7. Przedstaw podsumowanie zebranych na koniec poprzednich zajęć odpowiedzi uczniów i uczennic na pytanie: Czego ciekawego dowiedziałam/dowiedziałem się podczas tej lekcji na temat uchodźców? (3 min)
8. Podziel uczniów i uczennice na 4-osobowe grupy. Zastosuj metodę podziału, która najlepiej sprawdza się w twojej klasie. (2 min)
9. Kiedy uczniowie i uczennice usiądą w grupach, rozdaj każdej osobie karteczki z pytaniami pomocniczymi do indywidualnych wypowiedzi (materiał pomocniczy nr 2). Uprzedź, że każdy ma możliwość wyboru pytań, na które będzie odpowiadał podczas rozmowy (jeżeli tego chce i zmieści się w czasie – może odpowiedzieć na kilka pytań). Przypomnij o zasadach wypracowanych w czasie poprzedniego ćwiczenia i zachowaniach umożliwiających wzajemne słuchanie. (4 min)

Materiał pomocniczy nr 2. Pytania pomocnicze do rozmowy na temat uchodźców w Polsce

- ➔ Jakie wartości są dla Ciebie ważne, gdy myślisz o przyjęciu do Polski uchodźców i uchodźczyń? Wymień kilka, nawet gdy uważasz, że trudno je będzie spełnić (np. solidarność międzyludzka, bezpieczeństwo mieszkańców Polski, współczucie dla ofiar wojny, jednorodność narodowa mieszkańców Polski).
- ➔ Jak masz obawy oraz jakie widzisz szanse na realizację ważnych dla Ciebie wartości w związku z perspektywą zamieszkania w Polsce uchodźców i uchodźczyń?
- ➔ Jak byś chciał/a, aby ludzie byli traktowani, gdy ratując życie, opuszczają z rodzinami swoje domy i ojczyznę?
- ➔ Jak sam/a chciał(a)byś być traktowany/traktowana, gdybyś z rodziną musiał/a uciekać z terenów objętych wojną?

10. Poproś uczniów i uczennice, aby w 4-osobowych grupach odpowiedzieli na wybrane przez siebie pytania z listy. Zapowiedz, że każdy członek grupy będzie miał 2 minuty na wypowiedź. Kontroluj czas. (10 min)

Wskazówka metodyczna

W tym miejscu uczniowie i uczennice rozmawiają w grupach. Ważne jednak, abyś przysłuchiwał/a się tym dyskusjom – czy faktycznie odbywają się one zgodnie z zasadami dobrej rozmowy opracowanymi przez klasę na wcześniejszym etapie lekcji? Tę część zajęć warto również podsumować. Zapytaj uczniów i uczennice, czego się dowiedzieli w czasie tych rozmów, które argumenty były dla nich najciekawsze, najbardziej zaskakujące, a może przekonujące. Ważne, by na forum poświęcić kilka minut na omówienie tego zadania.

Wariant

Poproś, aby każdy z członków grupy po kolejnych wystąpieniach kolegów kończył zdanie: „W tym, co mówiłeś/mówiłaś, podobało mi się...”. Przypomnij, że nawet jeśli nie zgadzają się z wypowiedziami przedmówców i przedmówczyń, są proszeni o zwracanie się do wszystkich osób z szacunkiem. Dyskusja powinna dotyczyć poglądów, a nie osób.

PODSUMOWANIE:

11. Poproś uczniów i uczennice, aby zasygnalizowali poprzez podniesienie ręki, czy ich zdaniem podczas rozmowy udało się przestrzegać ustalonych wcześniej zasad. (1 min)
12. Poproś o wybranie przez każdą osobę oraz omówienie w parach jednej zasady dobrej rozmowy, która w praktyce jej zdaniem okazała się najważniejsza. Wskazuj kolejne zasady na plakacie, pytając za każdym razem, kto z uczniów uznał je za najważniejsze. Sam/a również weź udział w głosowaniu. Dzięki temu młodzież pozna zdanie kolegów i koleżanek. (3 min)
13. Podziękuj uczniom i uczennicom za owocną lekcję i zachęć ich do podziękowania sobie nawzajem za współpracę. Docen ich wysiłek, otwartość oraz przestrzeganie zasad. Powiedz, co najbardziej ci się podobało w ich wypowiedziach (bez odnoszenia się do konkretnych osób). (1 min)

Wskazówka metodyczna

Po lekcji zastanów się nad następującymi kwestiami:

- ➔ Jak czułam/czułem się w roli osoby prowadzącej tego typu zajęcia?
- ➔ Co mogłabym/mógłbym poprawić w prowadzeniu zajęć?
- ➔ Czy uważam, że zasady dobrej rozmowy były przez uczniów i uczennice przestrzegane?
- ➔ Co mogłam/mogłem zrobić lepiej, aby te zasady były przestrzegane?
- ➔ Czy klasa była gotowa na taką formę rozmowy? Czy następnym razem potrzebowałyby dodatkowego przygotowania?
- ➔ Czego nowego dowiedziałam/dowiedziałem się na podstawie tej rozmowy: o uczniach, uczennicach, o sobie, o temacie rozmowy?

Zespół trenerów/trenerek, nauczycieli i nauczycielek współpracujących z CEO, którzy przygotowali powyższe scenariusze zajęć, bardzo prosi nauczycielki i nauczycieli, którzy z nich skorzystają w swojej pracy, o informację zwrotną. Wiemy, że prowadzenie zajęć na zaproponowany temat nie jest łatwe. Chcielibyśmy wykorzystać Wasze doświadczenia przy ulepszaniu naszych materiałów edukacyjnych, w tym powyższych scenariuszy. Z góry dziękujemy za Wasze uwagi i opinie.

Zachęcamy także do przesyłania relacji z Waszych zajęć na adres: migracje@ceo.org.pl. Zamieścimy je na stronie internetowej CEO – z pewnością staną się pomocną i cenną inspiracją dla innych nauczycielek i nauczycieli.

Materiały edukacyjne Centrum Edukacji Obywatelskiej na temat migracji i uchodźstwa oraz metod pracy z młodzieżą znajdują Państwo na stronie: www.migracje.ceo.org.pl.

O ile nie jest stwierdzone inaczej, prawa do materiału posiada Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Tekst jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne.

Bez utworów zależnych 3.0 Polska. Licencja nie obejmuje zdjęć i materiałów graficznych.

Materiał pomocniczy nr 1

GRUPA NR 1: NA CZYM POLEGA WSPÓŁCZESNY KRYZYS ZWIĄZANY Z MIGRACJAMI?

Obecnie na świecie 65,3 miliona osób było zmuszonych opuścić swoje domy, stając się uchodźcami bądź osobami wewnątrznie przesiedlonymi. Na podstawie poniższych informacji wyjaśnijcie, na czym polega współczesny kryzys związany z migracjami i w jaki sposób kraje Unii Europejskiej próbują go rozwiązać.

Choć w mediach i dyskursie publicznym często pojawia się pojęcie „kryzysu migracyjnego” lub „kryzysu uchodźczego”, to warto zwrócić uwagę, że jest ono nieprecyzyjne. Jest to bowiem bardziej **kryzys polityk migracyjnych** – brakuje kompleksowych rozwiązań na poziomie zarówno międzynarodowym, jak i krajowym, które zapewniłyby uchodźcom i migrantom odpowiednią ochronę i godne warunki życia, przy jednoczesnym zapewnieniu ładu i bezpieczeństwa w krajach przyjmujących uchodźców i migrantów. Używając w tym kontekście pojęcia „kryzys”, można również mówić o **kryzysie postaw obywatelskich w stosunku do uchodźców**, bowiem poparcie dla udzielania im pomocy i schronienia wyraźnie się zmniejszyło od 2015 roku, co poddaje w wątpliwość rozumienie przez społeczeństwa europejskie pojęcia solidarności.

W 2015 i 2016 roku do krajów UE przybyła największa ilość uchodźców od czasów II wojny światowej (w 2015 roku w UE złożono rekordową liczbę 1,2 miliona wniosków o azyl; głównie z Syrii, Erytrei, Somalii i Afganistanu). Kraje Unii to najbardziej pożądany kierunek migracji – zarówno ze względu na ich status ekonomiczny, jak i wolność przepływu osób. Są też sygnatariuszami Konwencji Genewskiej, która nakłada obowiązek udzielenia schronienia osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy. Dlatego Europa stała się głównym kierunkiem migracji dla obywateli krajów Afryki Północnej i Wschodniej, Bliskiego Wschodu (w tym Syrii), a także Europy Wschodniej i Kaukazu, uciekających przed wojną czy prześladowaniami.

Lata zaniedbań ze strony krajów UE odnośnie przygotowania odpowiednich procedur przyjmowania uchodźców sprawiły, że od 2015 roku byliśmy świadkami chaosu na szlakach migracyjnych prowadzących do krajów Europy Zachodniej (m.in. przez Bałkany) oraz w krajach znajdujących się na granicy UE, czyli m.in. w Grecji czy Włoszech. Oba kraje, a także nienależąca do UE Turcja, są w najtrudniejszej sytuacji – do nich bowiem trafia największa liczba uchodźców i zgodnie z Konwencjami Dublińskimi mają obowiązek rozpatrywać składane wnioski o nadanie statusu uchodźcy oraz udzielać ochrony międzynarodowej. Aby odciążyc te kraje i solidarnie podzielić się odpowiedzialnością za los uchodźców, UE zaproponowała **system kwotowy** polegający na rozmieszczeniu uchodźców w różnych krajach UE, a nie tylko tych znajdujących się na jej obrzeżach. W ramach tego systemu Polska zadeklarowała przyjęcie ok. 7 tysięcy uchodźców.

Brak kompleksowych rozwiązań doprowadził do tego, że poszczególne kraje UE, zamiast solidarnie włączyć się w szukanie rozwiązań, zaczęły się dystansować od polityki unijnej, a Europa stała się „fortecą”, zamykając kolejne granice przed uchodźcami.

W obliczu tych wyzwań UE postanowiła zmniejszyć napływ uchodźców do Europy, m.in. poprzez zwiększenie wsparcia finansowego dla sąsiadów Syrii – Turcji, Libanu i Jordanii (przebywa tam większość uchodźców) oraz walkę z przemytnikami organizującymi transporty przez Morze Śródziemne. W I połowie 2016 roku **UE wynegocjowała z Turcją porozumienie**: za każdego Syryjczyka zawróconego z Grecji do Turcji UE przesiedli do jednego z krajów członkowskich Syryjczyka przebywającego obecnie w tureckim obozie. Ponadto Turcja otrzyma od UE 6 miliardów euro w celu poprawy warunków panujących w obozach znajdujących się na jej terenie. Międzynarodowe organizacje pozarządowe skrytykowały porozumienie, dowodząc, że jest ono niezgodne z prawem międzynarodowym zakazującym deportowania osób poszukujących azylu bez indywidualnego rozpatrzenia ich wniosków. UE stoi jednak na stanowisku, że wnioski będą rozpatrywane indywidualnie, lecz w związku z uznaniem Turcji za kraj bezpieczny (to budzi obecnie szczególnie kontrowersje), większość migrantów może znaleźć w niej schronienie (uchodzcy.info).

Źródła:

Artykuł „Obecny kryzys migracyjny”: <http://uchodzcy.info/infos/obecny-kryzys-migracyjny/>.

Artykuł „Współczesny kryzys uchodźczy w świetle badań Amnesty International”: http://bit.ly/AI_Wspolczesny_kryzys_uchodzcy.

GRUPA NR 2: UPORZĄDKOWANIE POJĘĆ. KIM JEST UCHODŹCA?

Rozmawianie na temat migracji i uchodźstwa wymaga znajomości podstawowych pojęć. Na podstawie poniższych informacji wyjaśnijcie, kim jest uchodźca i jaka jest różnica między uchodźcą a migrantem.

Kim jest uchodźca?

Zgodnie z Konwencją genewską z 1951 roku uchodźca jest to osoba, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”.

Wspomniana Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie w 1951 roku, stanowi najważniejszy dokument międzynarodowy gwarantujący uchodźcom ochronę prawną. Polska również podpisała tę konwencję, zobowiązując się tym samym do udzielania pomocy uchodźcom i ich ochrony, w tym zapewniania im schronienia. Przypadek każdej osoby ubiegającej się o status uchodźcy rozpatruje się indywidualnie, sprawdzając, jak wygląda sytuacja w kraju pochodzenia danej osoby i z jakiego powodu grożą jej prześladowania lub zagrożenie życia. Takiej osobie nie można odmówić wsparcia. Także z tzw. „krajów bezpiecznych”, w których nie toczą się w danym momencie konflikty zbrojne, zdarza się, że przyjeżdżają osoby, które z innych przestanków (powodów) mają prawo do otrzymania statusu uchodźcy.

Agencją Organizacji Narodów Zjednoczonych zajmującą się uchodźcami jest UNHCR – Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców. UNHCR koordynuje działania na rzecz uchodźców, związane z ochroną ich praw i zapewnieniem im warunków do życia, reprezentując w tym zakresie społeczność międzynarodową.

Warto pamiętać o tym, że w różnych okresach historii Polacy także byli uchodźcami – np. w okresie II wojny światowej (Polacy znaleźli schronienie m.in. w Iranie, Indiach czy Portugalii), a także ci, którzy zmuszeni byli opuścić kraj w stanie wojennym, gdy groziło im więzienie za działalność opozycyjną.

Kim jest migrant (ekonomiczny)?

Migrant to osoba przyjeżdżająca do kraju innego niż jej kraj pochodzenia, której motywacje mogą być różne – może np. szukać lepszej pracy, dostępu do edukacji, służby zdrowia czy opieki społecznej. Stosuje się również pojęcie „migrant ekonomiczny”, oznaczające osobę, która migruje w celu poprawy warunków życia i statusu ekonomicznego. Imigrantami ekonomicznymi są dziś np. Polacy w Wielkiej Brytanii czy Irlandii. Pojęcie to, niesłusznie, pojawia się w opozycji do pojęcia „uchodźcy” w celu podkreślenia faktu, że uchodźcom należy się ochrona międzynarodowa z określonych przestanków, a migrantom ekonomicznym – jeśli nie jest zagrożone ich życie, nie należy zezwalać na osiedlenie się. Takie rozróżnianie budzi jednak poważny dylemat moralny: kto może/powinien decydować o tym, kto i gdzie na świecie może się przemieszczać? Czy ktokolwiek z nas ma prawo oceniać decyzje tych ludzi i czy sami chcielibyśmy, aby ktoś oceniał, czy mamy prawo emigrować do innego państwa? Dlatego też odchodzi się od stosowania pojęcia „migrant ekonomiczny” oraz stawiania uchodźców i migrantów w opozycji. Każdy przypadek jest indywidualny i na podstawie pojedynczych sytuacji nie powinno dokonywać się generalizacji.

Źródła:

Strona internetowa UNHCR: <http://www.unhcr.org>; www.unhcr.pl.

Artykuł wyjaśniający genezę powstania oraz znaczenie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/materialy/konwencje/konwencja-dotyczaca-statusu-uchodzcow-z-1951-r.html>.

Wybrane akty i regulacje prawne z dziedziny ochrony uchodźców: <http://uchodzcy.info/infos/akty-i-regulacje-prawne/>.

Pojęcia i definicje związane z tematyką migracyjną i uchodźczą: <http://uchodzcy.info/infos/pojecia-i-definicje/>.

GRUPA NR 3: JAKIE SĄ PRZYCZYNY MIGRACJI I UCHODŹSTWA?

Według UNHCR, Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, liczba osób przymusowo przesiedlonych osiągnęła w 2015 r. poziom 65,3 mln, z czego prawie 21,3 mln to uchodźcy. Wiele osób ubiegających się obecnie o status uchodźcy w Europie zostało zmuszonych do opuszczenia kraju pochodzenia na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych – przesłanek uzasadniających przyznanie im statusu uchodźcy. Część z tych osób pochodzi z Syrii i Erytrei. Na podstawie poniższych informacji wyjaśnijcie, z jakich powodów opuszczają swoją ojczyznę.

Z jakich powodów ludzie migrują z Syrii?

Zima 2010 i wiosna 2011 roku upłynęły w Syrii pod znakiem masowych protestów młodych ludzi domagających się zdecydowanych zmian politycznych, demokratyzacji kraju oraz przyznania swobód obywatelskich. Protestowano przeciw korupcji i nepotyzmowi w instytucjach państwowych, przeciw brutalności policji, w obronie godności jednostki, równych szans i państwa prawa. Inspiracją do protestów dla Syryjczyków były rewolucje w innych państwach arabskich, m.in. w Tunezji i Egipcie (tzw. Arabska Wiosna), które miały na celu odsunięcie od władzy rządzących od lat dyktatorów.

Wojna domowa, która wybuchła w Syrii w następstwie tych protestów, pochłonęła setki tysięcy ofiar (według danych SOHR, Syrian Observatory for Human Rights, z września 2016 może być ich ok. 422 tysięcy) i doprowadziła do doszczętnego zniszczenia syryjskich miast, wielu zabytków i zapaści gospodarczej kraju. Dyktator Baszar al-Asad, będący prezydentem od 2000 roku, do dziś tłumi działania opozycji.

Konflikt w Syrii pozostaje najpoważniejszym kryzysem humanitarnym od czasu II wojny światowej. Od 2011 roku z Syrii uciekło ponad 4,8 miliona ludzi (dane z sierpnia 2016 roku za UNHCR), szukając bezpieczeństwa w innych krajach. Najwięcej uchodźców z tego kraju znalazło schronienie w krajach sąsiadujących: Turcji (2,7 mln, stan na marzec 2016 r.), w Libanie (nieco ponad milion, stan na styczeń 2016 r.) i w Jordanii (ponad 600 tys., stan na kwiecień 2016 r.). Część z nich postanowiła opuścić przepełnione obozy, w których panują bardzo trudne warunki życia i dotrzeć do Europy, wybierając szlak przez Morze Śródziemne. Ponad 7,6 miliona ludzi to tzw. uchodźcy wewnętrzni, czyli osoby, które przemieściły się wewnątrz kraju.

Z jakich powodów ludzie migrują z Erytrei?

Państwo Erytrea powstało w wyniku trwającej 30 lat wojny wyzwoleniczej z Etiopią, która zakończyła się w 1991 roku. Od tego czasu nieprzerwanie na czele państwa stoi prezydent Isaias Afewerki. Stworzył on jednopartyjną dyktaturę, która brutalnie eliminuje opozycję, ogranicza wolność obywateli oraz wspiera regionalne ugrupowania terrorystyczne. Z raportu komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) zajmującej się prawami człowieka w Erytrei wynika, że kraj ten jest totalitarnym państwem opartym na całkowitej kontroli obywateli przez aparat bezpieczeństwa na wszystkich poziomach społecznych. W kraju masowo łamane są prawa człowieka, stosowane są tortury, więzienie bez nakazu lub wyroku sądowego. W ramach programów rządowych stosowana jest praca przymusowa przez nieokreślony czas oraz utrzymywany jest obowiązek narodowej służby wojskowej dla wszystkich obywateli w wieku 18–40 lat. Według danych UNHCR, każdego miesiąca z Erytrei ucieka około 5000 osób, głównie do Etiopii i Sudanu.

Źródła:

„Syria i Erytrea – wskaźniki migracyjne”, Urząd do Spraw Cudzoziemców, dane z lipca 2015: <http://udsc.gov.pl/syria-erytrea-wskazniki-migracyjne/>.

„Figures at a Glance”, UNHCR, dane z 2015 roku: <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.

Artykuł „Główne kraje pochodzenia”: <http://uchodzcy.info/infos/glowne-kraje-pochodzenia/>.

GRUPA NR 4: JAK WYGLĄDA PROCES PRYZNAWANIA STATUSU UCHODźCY W POLSCE?

Na podstawie poniższych informacji przygotujcie wypowiedź na temat funkcjonującej w Polsce procedury przyznawania statusu uchodźcy i wsparcia, jakie otrzymują cudzoziemcy ubiegający się o jego nadanie.

W jaki sposób przyznaje się status uchodźcy?

Osoba poszukująca ochrony międzynarodowej na granicy bezpiecznego kraju składa za pośrednictwem straży granicznej wniosek o nadanie statutu uchodźcy. Funkcjonariusze straży granicznej przeprowadzają z wnioskodawcą krótką rozmowę w języku zrozumiałym dla cudzoziemca m.in. nt. przyczyn opuszczenia kraju pochodzenia, sprawdzają jego tożsamość, pobierają odciski palców. Dalsze postępowanie prowadzi szef Urzędu ds. Cudzoziemców i to on wydaje decyzję o nadaniu statusu uchodźcy.

Po złożeniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej cudzoziemiec kierowany jest do ośrodka recepcyjnego podległego Urzędowi ds. Cudzoziemców. Tam poddawany jest badaniom lekarskim, może złożyć wniosek o przyznanie pomocy socjalnej na czas trwania postępowania i oczekuje na skierowanie do ośrodka pobytowego. Osoba, która otrzymała status uchodźcy, najpóźniej po 3 miesiącach powinna opuścić ośrodek; otrzymuje prawo pobytu w Polsce, prawo do pracy i do zasiłków – takie jak obywatele polscy.

W 2015 r. w Polsce o otrzymanie statusu uchodźcy starało się 12 325 osób, z czego status otrzymało 348. Największą grupę osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy stanowili obywatele Federacji Rosyjskiej: 7 989 osób. Drugą najliczniejszą grupą cudzoziemców byli obywatele Ukrainy: 2 305 osób.

Pobyt w ośrodku pobytowym dla cudzoziemców

Po opuszczeniu ośrodka recepcyjnego cudzoziemiec ma możliwość zamieszkania w ośrodku pobytowym. Otrzymuje w nim zakwaterowanie, wyżywienie, opiekę medyczną, zwrot kosztów za przejazd środkami komunikacji publicznej w określonych przypadkach, 20 zł miesięcznie na zakup środków higieny osobistej, 50 zł kieszonkowego oraz jednorazową pomoc pieniężną w wysokości 140 zł na zakup odzieży i obuwia. Poziom oraz jakość usług różni się znacznie pomiędzy ośrodkami. Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty dzieci od 7 lat i młodzież do 18 roku życia przebywające w ośrodku dla cudzoziemców, objęte są obowiązkiem szkolnym. Okres oczekiwania na wydanie decyzji i pobyt w ośrodku jest trudny dla uchodźców – mimo że znajdują się w bezpiecznym państwie, nie wiedzą, czy otrzymają pozwolenie na pobyt.

Pobyt poza ośrodkiem

Jeśli cudzoziemiec nie zdecyduje się zamieszkać w ośrodku pobytowym, może wnioskować do szefa Urzędu ds. Cudzoziemców o środki na samodzielne utrzymanie poza ośrodkiem. W takiej sytuacji wysokość świadczeń na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu w Polsce wynosi: 20 zł dziennie na osobę w dwuosobowej rodzinie, 12,5 zł dziennie na osobę w czterosobowej rodzinie. Za tę kwotę należy wynająć mieszkanie, opłacić rachunki, kupić jedzenie, bilety na komunikację i ponieść pozostałe koszty utrzymania.

Decyzja o przyznaniu statusu uchodźcy

Zgodnie z przepisami, postępowanie o przyznanie ochrony międzynarodowej powinno trwać do 6 miesięcy. Według badań Najwyższej Izby Kontroli średni czas oczekiwania na wydanie decyzji to 14,5 miesiąca. Cudzoziemiec przez pierwsze 6 miesięcy trwania procedury nie ma prawa podjąć pracy. Dopiero jeśli procedura przedłuży się powyżej pół roku, a nie wynika to z winy cudzoziemca, uzyskuje on prawo do pracy.

Jeśli szef Urzędu ds. Cudzoziemców odmawia udzielenia wnioskodawcy ochrony międzynarodowej, w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji cudzoziemiec może złożyć odwołanie do Rady ds. Uchodźców. Jeśli w postępowaniu odwoławczym również Rada odmówi mu nadania statusu uchodźcy i udzielenia mu ochrony uzupełniającej, w terminie 30 dni od dnia otrzymania takiej decyzji powinien on wyjechać z Polski.

Źródła:

Strona internetowa Urzędu do Spraw Cudzoziemców: www.udsc.gov.pl.

Artykuł nt. procedury uchodźczej w Polsce: <http://uchodzcy.info/infos/glowne-kraje-pochodzenia/>.

GRUPA NR 5: JAKIE SĄ WYZWANIA ZWIĄZANE Z MIGRACJAMI I UCHODŹSTWEM?

Na podstawie poniższych informacji wyjaśnijcie, z jakimi wyzwaniami mierzą się uchodźcy po przybyciu do kraju przyjmującego oraz w jaki sposób państwo może ułatwić im integrację w społeczeństwie.

Kiedy mamy do czynienia ze spotkaniem na styku kultur, często u obu stron pojawiają się obawy wynikające z nieznamośności norm i wartości drugiej strony, stereotypów funkcjonujących na temat danej grupy czy mitów rozpowszechnianych przez media. Różne mogą być **strategie związane z przyjmowaniem uchodźców i migrantów** – można udawać, że ich nie ma lub ich obecność nie wymaga przygotowania (np. systemu edukacji czy rynku pracy); można dążyć do ich **asymilacji**, czyli przystosowywania do norm i wartości nowej kultury przy jednoczesnym wykorzenianiu ich własnej kultury, lub **integracji**, czyli łączenia obu kultur – przyjęcia nowej kultury i równoczesnym podtrzymywaniu kultury kraju ich pochodzenia. Z punktu widzenia psychologii międzykulturowej strategia integracyjna przynosi obu stronom najwięcej korzyści, jednak wymaga wysiłku z obu stron.

Co pomaga, a co przeszkadza w integracji?

Doświadczenia krajów o dłuższej historii imigracji pokazują, że dla udanej integracji kluczowa jest nauka języka, przygotowanie kulturowe i adaptacja do rynku pracy w przypadku dorosłych oraz przygotowanie do systemu edukacji w przypadku dzieci. Obecny system integracji uchodźców i migrantów w Polsce pozostawia wiele do życzenia.

Lekcje języka polskiego w ośrodkach nie są dostosowane do indywidualnych potrzeb uczących się i jest ich za mało, żeby w rok (a tyle trwa obecnie program integracyjny w Polsce) opanować język w stopniu komunikatywnym i podjąć pracę. Wielu uchodźców z Syrii to osoby wykształcone. Ich integracja społeczna i na rynku pracy byłaby znacznie szybsza, gdyby miały możliwość podjęcia pracy w zawodzie, w czym pomogłaby np. prostsza procedura uznawania dyplomów wydanych w krajach pochodzenia (obecnie zajmuje to kilkanaście – kilkadziesiąt miesięcy). Bez tych dokumentów często są zmuszone szukać pracy w szarej strefie lub znacznie poniżej swoich kwalifikacji.

Dzieciom i młodzieży z kolei trudno odnaleźć się w nowej rzeczywistości szkolnej i nadążyć z programem nauczania wraz z rówieśnikami z powodu bariery językowej i różnic programowych. Coraz częściej w szkołach zatrudniani są asystenci kulturowi, którzy wspierają uczniów w nauce, pomagając jednocześnie nauczycielom w rozumieniu potrzeb dzieci poprzez tłumaczenia językowe oraz kulturowe (wyjaśnianie różnic kulturowych – z czego wynikają i w jaki sposób na nie odpowiadać).

Jednocześnie warto pamiętać, że uchodźcy to często osoby poddane dużemu stresowi, po trudnych doświadczeniach, m.in. związanych z utratą bliskich, co skutkuje brakiem poczucia bezpieczeństwa. Wymaga to zapewnienia im wsparcia psychologicznego, aby jak najszybciej mogli dojść do siebie i włączyć się do życia społecznego. Integrację uchodźców i migrantów w Polsce utrudnia jednak nie tylko brak kompleksowego wsparcia w tym zakresie, ale także częsta izolacja, jakiej są poddawani. Wiele ośrodków dla uchodźców w Polsce znajduje się na obrzeżach miast lub w lesie – w miejscach odosobnionych, gdzie nie mają możliwości budować relacji z sąsiadami, ćwiczyć języka, uczyć się nowej kultury czy podjąć innych aktywności. W efekcie często oczekują oni beczynnie na decyzję o przyznaniu statusu uchodźcy, popadając w marazm. Utrudnia to proces integracji, odbijając się zarówno na uchodźcach, których skazuje się na beczynność i wyuczoną bezradność, jak i na Polakach, którzy nie mają możliwości lepszego poznania swoich nowych sąsiadów. Nasilają się wówczas stereotypowe wyobrażenia i lęki, które bardzo często wynikają ze zwykłej niewiedzy i braku kontaktu.

Integracja wymaga zarówno rozwiązań systemowych ze strony państwa, jak i dobrej woli każdego z nas.

Źródła:

Artykuł „Sytuacja uchodźców w Polsce”: <http://uchodzcy.info/infos/sytuacja-uchodzcow-w-polsce/>.

Artykuł „Stosunek Polaków do uchodźców”: <http://uchodzcy.info/infos/stosunek-polakow-do-uchodzcow/>.

